

Linköpings universitet
Grundskolläraryrket, 1-7

Therése Andersson

Mellanstadieelevers attityd till svensk grammatik

En jämförelse mellan mellanstadieelevers grammatikuppfattning
1985 och 2002

Examensarbete 10 poäng

LIU-IUVG-EX--02/143--SE

Handledare:
Berit Hyland,
Institutionen för
beteendevetenskap

Avdelning, Institution Division, Department Institutionen för beteendevetenskap 581 83 LINKÖPING	Datum Date 2002-11-15
---	--

Språk Language X Svenska/Swedish Engelska/English _____	Rapporttyp Report category Licentiatavhandling X Examensarbete C-uppsats D-uppsats Övrig rapport _____	ISBN ISRN LIU-IUVG-EX--02/143--SE Serietitel och serienummer ISSN Title of series, numbering _____
URL för elektronisk version		

Titel Title Mellanstadieelevers attityd till svensk grammatik. En jämförelse mellan mellanstadieelevers grammatikuppfattning 1985 och 2002 Författare Author Therése Andersson
---

Sammanfattning Abstract Det är många elever i vår skola som förknippar svenskundervisningen med tråkiga grammatiklektioner. Mitt syfte är att i detta arbete söka svar på bland annat Har det alltid funnits grammatikundervisning i den svenska skolan?, Har Lpo förändrat inställningen till grammatik? och Uppfattas grammatik som tråkigt och något nödvändigt ont? Min undersökning bygger på en enkätundersökning gjord av Göran Strömqvist 1985. Jag har utfört en liknande undersökning för att se om det har skett någon förändring sedan Lpo 94:s tillkomst om mellanstadieelevers inställning till grammatik.

Nyckelord Keyword Mellanstadiet, svenskundervisning
--

SAMMANFATTNING

Många elever i skolan tycker att svenska är ett ämne som är både roligt och intressant. Ett ämne där man kan lära sig många nya saker, läsa om intressanta platser, skriva brev och berättelser. Men dessvärre är det många elever i vår skola som förknippar svenskundervisningen med tråkiga grammatiklektioner. Mitt syfte är att i detta arbete söka svar på bland annat Har det alltid funnits grammatikundervisning i den svenska skolan?, Har Lpo förändrat inställningen till grammatik och Uppfattas grammatik som tråkigt och något nödvändigt ont?

Mina funderingar kring ämnet startade när vi läste boken Fem uppsatser om grammatik. Där fanns det en enkätundersökning gjord 1985 av Göran Strömqvist, som fick mig väldigt intresserad av ämnet och frågorna ovan. Enkäterna var besvarade av elever på mellanstadiet och gav bland annat resultatet att de flesta elever tyckte att det var viktigt med grammatik men endast ett fåtal tyckte att det var roligt. Denna enkät ligger till grund för mitt arbete och jag har utfört en liknande undersökning för att se om det har skett någon förändring sedan Lpo 94:s tillkomst om mellanstadieelevers inställning till svensk grammatik.

Dessvärre gav min undersökning inte någon större förändring i resultatet om elevers inställning. Detta trots Strömqvists vädjan i sitt arbete om att det måste ske en förändring bland lärare och på lärarutbildningar.

Jag har även i min uppsats tagit upp vad grammatik egentligen är och gjort en genomgång av vår svenska grammatiska historia. Vilka mål har vi och vilka argument finns det för respektive emot en grammatikundervisning? För att förstå olika faktorer inom grammatikundervisningen har jag dessutom försökt förklara barnets språkutveckling och vad den leder till.

SAMMANFATTNING

INNEHÅLL

1 BAKGRUND	3
2 SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	4
3 MATERIAL OCH METOD	5
3.1 Material	5
3.2 Metod	5
4 LITTERATURGENOMGÅNG	6
4.1 Vad är grammatik?	6
4.1.1 Grammatik i uppslagsverk	6
4.1.2 Definition av begreppet grammatik	6
4.2 Grammatikens historia	7
4.2.1 Språklärans historia genom undervisningsplanerna	7
4.2.2 Lpo 94	10
4.2.3 Kursplanerna i ämnet svenska	10
4.3 För- och emot grammatikundervisning i skolan?	11
4.4 Mål och förutsättningar med grammatikundervisningen	13
4.4.1 Förutsättningar och krav	13
4.4.2 Mål	14
4.5 Formalisering eller funktionalisering – en skiljelinje i modersmålsundervisningen	15
4.5.1 Formalisering av språkinläringen	15
4.5.2 Funktionalisering av språkinläring	16
4.6 Barnets språkutveckling	17
4.6.1 Språkutvecklingens tre perspektiv	17
4.6.2 Den språkliga basen ur grammatisk synvinkel	17
4.6.3 Teorier om barns språkutveckling	18
5. RESULTAT	20
5.1 Enkätfrågorna	20
5.1.1 Lärarenkäter	21
5.1.2 Elevenkäter	24
6. DISKUSSION	31

REFERENSER

BILAGOR

Lärarenkät rörande grammatikundervisningen
Elevenkät rörande grammatikundervisningen

1. BAKGRUND

Under hela min skoltid har jag tyckt om ämnet svenska. Men varje gång läraren nämnde ordet grammatik blev jag knäsvag och tyckte inte alls ämnet var lika tilltalande längre. Jag minns att jag tyckte det var roligt en gång, den gången i årskurs tre, som det hette då, när vi skulle lära oss vad substantiv var för något och fick gå runt i klassrummet och sätta upp lappar med orden en, ett eller flera på passande saker. Därefter gick jag hela min 9-åriga grundskola utan att riktigt förstå varför vi skulle studera grammatik. En gång frågade jag min svensklärare på högstadiet om varför hon undervisade oss i grammatik och jag fick till svar att det hörde till allmänbildningen. Då nöjde jag mig med det svaret men så här i efterhand hade jag nog velat fråga henne mer.

Inte förrän jag på gymnasiet skulle börja studera tyska kände jag att det var nyttigt med grammatik. Men då var mina grammatikkunskaper redan borta så jag vet att vi studerade svensk grammatik de första månaderna för att vi överhuvudtaget skulle kunna ta till oss det tyska språket. Är det alltid så för alla främmandespråklärare?

När vi studerade svenskmetodik under lärarutbildningen vid Linköpings Universitet fick vi i uppdrag att läsa en bok som tog upp begreppet grammatik, Fem uppsatser om grammatik. Ett av kapitlen är skrivna av högskoleadjunkt Göran Strömqvist och han beskriver där sin undersökning om grammatik bland lärare och elever (se REFERENS). Den undersökningen är gjord i början av 1990-talet, dvs före Lpo 94. En av frågorna är om barnen tyckte det var viktigt med grammatik. 79 % svarade ja på den frågan. Nästa fråga var om de tyckte att det är intressant med grammatik. Där svarade endast 44 % ja av dessa elever. Det resultatet fick mig ännu mer att undra.

Begreppet grammatik fascinerar mig för det finns så många frågetecken omkring ämnet. Varför undervisar vi i ämnet grammatik i skolan? Är det enbart för att vi ska kunna ta till oss ett nytt språk lättare? Måste vi verkligen undervisa i svensk grammatik? Vet vi inte redan de rätta begreppen om vi är uppvuxna med det svenska språket?

Begreppet grammatik betyder många saker, beroende på våra egna erfarenheter. För några betyder det, precis som Nationalencyklopedin formulerar sin förklaring, att det är hur vi ska skriva rätt. Men för många av oss betyder det något som var tråkigt och väldigt jobbigt i skolan, någonting som man inte viste varför man skulle studera. Visst förstod man att det var bra när man skulle studera ett annat språk, men är det enbart anledningen till att vi studerar den svenska grammatiken eller finns det något annat syfte?

2. SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING

Ju mer jag började tänka på vad grammatik egentligen är, desto mer intresserad blev jag av begreppet och bestämde mig för att i mitt examensarbete försöka söka svar på mina frågor och samtidigt få lite mer insikt i grammatikundervisningen.

- Har det alltid funnits grammatikundervisning i den svenska skolan?
- Har Lpo förändrat inställningen till grammatik?
- Uppfattas grammatik som tråkigt och något nödvändigt ont?

Jag vill göra en undersökning för att se om de teorierna som författarna i de böcker jag har studerat stämmer överens med den verklighet som jag dagligen befinner mig i, dvs skolan.

3. MATERIAL OCH METOD

3.1 Material

Jag började med att skaffa mig kunskap om begreppet grammatik med hjälp av böcker skrivna inom den genren. Många av böckerna handlade om ämnet svenska och språkutveckling inom skolan. Endast några få böcker handlade om enbart grammatik. Dessutom fanns en mängd litteratur där man kunde lära sig de grammatiska regler och former vi har inom ämnet svenska och inom andra språk. Men denna typ av böcker kommer jag inte att kommentera.

3.2 Metod

Som tidigare nämnts har jag satt mig in i relevant litteratur som finns tillgängliga inom ämnet. Därefter har jag gjort en undersökning i form av enkäter på två stycken skolor i Kristinehamns kommun (se BILAGOR). Undersökningens frågor är ungefär desamma som Strömqvist använde i sin undersökning i Göteborg. Mitt huvudsyfte med att använda Strömqvist frågor är att få en uppfattning om den nya läroplanen (Lpo 94) har inneburit några förändringar gällande den svenska grammatiken. Vidare var frågorna utformade så som jag velat utforma mina frågor och behandlade ämnet tillfredsställande.

De lärare som har fått svara på enkäterna är alla handledare för lärarstudenter, anknutna till Karlstad universitet och med erfarenhet av undervisning. Detta var för att kunna jämföra min och Strömqvists undersökning då Strömqvists genomfördes bland lärare med både erfarenhet av undervisning och erfarenhet av lärarstudenter och lärarutbildning.

4. LITTERATURGENOMGÅNG

4.1 Vad är grammatik?

4.1.1 Grammatik i uppslagsverk

Enligt Nationalencyklopedin kommer ordet grammatik från grekiskans *grammatike* som betyder konsten att rätt läsa och skriva, vilket kommer av *grammatiko*'s med avseende på bokstäver, språk och liknande.¹

4.1.2 Definition av begreppet grammatik

Det finns olika definitioner av begreppet grammatik. Jag presenterar nedan tre språkforskarens definitioner av grammatik valda på grund av att de är de mest framstående inom svensk grammatikforskning.

Så här definierar forskaren och universitetsläraren Sven Strömqvist grammatik:

”(a) grammatik är de regler och principer som styr hur man konstruerar ordformer och hur man kombinerar dessa till fraser och satser samt de motsvarande reglerna och principerna för hur man konstruerar betydelse. (b) grammatik är beskrivning och eventuell förklaring av (delar av) (a). (c) råd, föreskrifter, förbud och dylikt rörande hur man bör konstruera ordformer, fraser och satser, samt vad dessa ordformer, fraser och satser bör betyda.” (Strömqvist 1993, s 24)

Från ca två års ålder har vi den grammatik som beskrivs i (a). Denna tidiga grammatik utvecklas med åren allt eftersom man som språkinlärare och språkanvändare kommer i kontakt med språket.

När man ska lära sig ett nytt språk är det en blandning av grammatiken i (b) och (c) som man studerar. Grammatiken i (c) är den grammatik man brukar kalla språkvård. Det är den vi kan se exempel på i textgrammatiker och i ordböcker.²

Enligt Östen Dahl, professor i lingvistik, är grammatik en beskrivning av hur ett språk fungerar. Text är en svensk grammatik en beskrivning på hur det svenska språket fungerar. Alla språks grammatik skiljer sig åt men man kan nästan i alla språk finna vissa gemensamma principer för hur språk är uppbyggda. Att studera dessa principer kallas allmän grammatik eller grammatikteori.³

Eie Ericsson, språkdidaktier vid Göteborgs Universitet, förklarar begreppet grammatik med orden ”Grammatik kan betraktas som försök till beskrivning av språket som sådant – utan hänsyn till språkets funktioner”. (Ericsson 1989, s 40)

Grammatik brukar också delas in i två delar: formlära (morfologi) och satslära (syntax).

---

¹ Nationalencyklopedin.

² Strömqvist, S. (1993).

³ Dahl, Ö. (1982).

⁴ Ericsson, E. (1989).

Formlära är studier av ordformers interna strukturer. Läran kan delas upp i läran om ordklasser, om ordbildningar och om ordböjningar. Det som för många elever är det typiska innehållet i grammatiken.

Syntax är läran om satsens byggnad – hur ord kombineras till meningar.⁴

4.2 Grammatikens historia

4.2.1 Språklärens historia genom undervisningsplanerna

Enligt Nationalencyklopedin förekom redan i antikens talarskolor undervisning i grammatik vid sidan av logik och retorik. Under medeltiden ansåg man att dessa tre konstarter utgjorde *trivium*, dvs de tre sanna vägarna till kunskap. Under denna tid i Europa ägde och drev kyrkan språkskolor där man undervisade i den latinska grammatiken.

Från och med 1500-1600-talen började man att undervisa även på nationalspråken och efter hand dök det upp grammatikor för skolbruk även i Sverige.⁵

I Sverige började man i modersmål- och främmande språkets inläring uppmärksamma språklärens betydelse under Gustav II Adolfs tid. Detta genom didaktikern Johann Amos Comenius arbete ”Den öppnande gyllene dörren till språket” som utkom 1631. Arbetet kom att användas som läromedel i språkundervisningen i Sverige efter att ha introducerats av drottning Kristinas lärare Johannes Matthiae.

Comenius arbete om språklära byggde på den induktiva metoden. Denna metod användes i svensk folkbildning under mer än 100 år.⁶ Metoden, som också kallas Discovery learning, innebar att satserna man utgick ifrån var formulerade med anknytning till elevernas erfarenheter. Först får eleverna fenomenet presenterats för sig och därefter ska de utifrån exemplen finna den gemensamma relationen och på så sätt formulera regeln. Förenklat kan man beskriva den induktiva regeln i tre steg:

1. Konkreta situationer
2. Abstrahering och generalisering
3. Formulering av regeln⁷

Under senare delen av 1700-talet introducerades den sk växelundervisningsmetoden. Metoden innebar att äldre elever fick undervisa de yngre, i skolklasser om 150-200 elever. Genom denna undervisning begränsades de didaktiska möjligheterna och varken rättstavning eller språklära förekom. Den induktiva metoden hade ersatts av den deduktiva metoden. En metod där regel och begrepp är utgångspunkten.⁸ Den deduktiva metoden är en metod som ställer mindre krav på eget tänkande för eleverna och där uppgifterna kan ”pluggas” in mekaniskt utan närmare förståelse. De tre stegen för denna metod är följande:

1. Formulering av regeln
2. Förklaring och exempel

---

⁵ Nationalencyklopedin.

⁶ Kroksmark, T. (1993).

⁷ Imsen, G. (1988)

⁸ Kroksmark, T. (1993)

3. Användning i uppgifter⁹

1863 började man återigen diskutera språklära i svenskundervisningen. Det visade sig då att det endast var några få elever i storstadsregionerna som fick undervisning i språklära. Så några år senare bestämdes det att man skulle verka för att återinföra språklära i folkskolans undervisning. Tyngdpunkten skulle nu läggas på att använda den som medel för att utveckla elevernas förmåga att använda språket. Redan i 1878:års Normalplan för undervisning i folkskolor och småskolor infördes språklära som ett moment inom modersmålsämnet. Därefter finns språkläran med i Normalplanerna både från 1883 och 1887. I den senare har de metodiska anvisningarna ändrats och man har rangordnat alla moment inom ämnet. Detta betyder att språkläran förlorade sin betydelse, då den hamnar som nummer 7 av 9.

I 1900:års Normalplan finns språkläran med som ett moment redan i årskurs 1 men då som en del av skriv- och läsinläringen. Men de metodiska anvisningarna är oförändrade förutom ett tillägg som innebar en viss frihet för läraren att själv avgöra undervisningsinnehållet.

1919 kom Sveriges första undervisningsplan, Undervisningsplan för rikets folkskolor. I den planen får språkläran för första gången en relativt stor plats på schemat. Skrivning med språklära omfattar fyra veckotimmar i åk 1 och fem veckotimmar i de övriga årskurserna t o m åk 7. De metodiska anvisningarna ha ökat och de är mer preciserade. Detta kan bero på att man fick ett ökat intresse för didaktisk forskning. Bland annat hade i pedagogikämnet fått en egen professur i Uppsala. Mycket framstående var Bertil Hammer som tillsammans med sina elever Forsberg och Jonsson, bedrev didaktisk forskning i pedagogik. Forskningen byggde på att undervisningsmetoderna måste anpassas efter de innehållsliga aspekterna i undervisningen, dvs den induktiva metoden.

Dessa idéer och metoder höll man kvar vid fram till den nya Undervisningsplanen från 1955. I denna undervisningsplan var den största förändringen införandet av de främmande språken. Undervisning i engelska blev obligatoriskt fr o m årskurs fem. Detta påverkade i viss utsträckning även innehållet i undervisningsplanerna. I Undervisningsplanen från 1955 talades det bl a om enhetlig grammatisk terminologi så att eleverna vid förflyttning mellan olika lärare och skolor och vid fortsatta studier kunde utnyttja de redan erhållna kunskaperna inom ämnet. I planen fanns även de grammatiska begrepp nedskrivna som skulle användas i undervisningen för att underlätta inläringen av främmande språk.

”Vid undervisning i språkbyggnad och språklära bör endast sådant tas upp till behandling som kan ha verkligt värde för elevernas förmåga att förstå och använda sitt modersmål eller som - i de högre klasserna - är nödvändiga för att samtidigt bedriva studier i främmande språk.” (Undervisningsplan 1955, s 79)

I 1955: års Undervisningsplan skulle man skilja mellan undervisning och inläring. Den gamla förståelseinriktade synen på inläring och undervisning ersattes och man tänkte nu istället att allt skolarbete kunde utnyttja en viss speciell metod. Metoden krävde ett enhetligt arbete och en utgångspunkt i en gemensam svårighetsnivå. Eleven skulle via ett mekaniskt sätt nå undervisningsmålet och ingen såg till olika elevers erfarenheter och nivå. Undervisningen hamnade nu i ett nytt didaktiskt synsätt vilket genomsyrades av de främmande språkens införande.

---

⁹ Imsen, G. (1988)

1962 hände det något radikalt inom svenska språket och språkläran. År 1962 kom den första läroplanen för svensk grundskola, Lgr 62 och den svenska skolan blev en grundskola. Modersmålsämnet bytte nu namn till svenska och i ämnenas rangordning hamnade det främst bland de obligatoriska ämnena. Samtidigt minskades det förr så viktiga ämnet kristendomskunskap.¹⁰

Undervisningen skulle nu vara med förberedd då man ansåg att barnen behövde konkret bakgrund för att kunna förstå abstraktioner. Inom svenskämnet skulle man nu också använda sig av talspråket som ett led i språkiakttagelser och övningar. Även den normativa uppfattningen om svenskundervisningen mjukas upp lite. Eleverna skulle naturligtvis använda de vanligaste formerna av substantiv, adjektiv och verb rätt. Men nu betonades också vikten av att göra iakttagelser och dra slutsatser om språkets uppbyggnad och funktion utifrån de företeelser som eleverna mötte i språket. Lgr 62 bestod även av väldigt detaljrika förslag om hur undervisningen skulle vara utformad. Dessa förslag gav inte lärarna någon frihet överhuvudtaget då det stod att läsa hur momenten skulle disponeras årskursvis och de påminde mer om anvisningar än om förslag.

Några år senare ändrade man Lgr 62 något. Den nya planen fick namnet Lgr 69. Det som ändrades var de detaljrika förslagen och gav på så sätt lärarna större frihet att själva anpassa språkundervisningen till det aktuella behovet i klassen.

1980 kom Lgr 80 och då ändrades dessa undervisningsmetodiska anvisningar och förvandlades till allmänna beskrivningar i planens Mål och riktlinjer. Tanken med detta var att varje rektorsområde nu skulle utforma sina egna undervisningsmetoder och anpassa dem till den enskilda skolans speciella förutsättningar.¹¹

När man arbetade fram Lgr 80 visste man mer om barnen och deras utveckling tack vare språkforskaren Piagets tankar om barns kognitiva utveckling. Denna utveckling delade Piaget i tre olika funktioner i barnens inlärningsprocess; det sensomotoriska stadiet, det föroperationella stadiet och det konkreta operationernas stadium. Funktioner som barnen måste gå igenom för att kunna gå vidare i sin utveckling.¹²

I Lgr 80 har kursplanerna ordnats med ämnena i alfabetisk ordning istället. Dessutom har Språkläran fått ett eget huvudmoment. Varför den ska finnas med motiveras med följande: ”Undervisningen i språklära skall bidra till elevernas språkliga säkerhet.” (Lgr 80, s 134) På mellanstadiet ingår det i arbetet att eleverna ska lära sig, i första hand, de vanligaste ordklasserna; verb, substantiv och adjektiv. Syntaxmomenten (se rubrik 4.1.2), så som att studera satser och satsdelar, har förskjutits till högstadiet. I denna plan ska svenskundervisningen utgå från elevernas språk och erfarenheter då ett av dess mål är att stärka elevernas självkänsla.¹³

1988 ändrades Lgr 80:s kursplan i svenska. I den nya förordningen 1988:99 fick Språklära en ny rubrik; Språkorientering med underrubriken Grammatik. Enligt denna ska eleverna få kunskaper i grammatik för att kunna göra iakttagelser i språket och kunna resonera om ord och formuleringar i egna och andras texter.

---

¹⁰ Kroksmark, T. (1993)

¹¹ Kroksmark, T (1993)

¹² Imsen, G. (1988)

¹³ Lgr 80

Det grammatiska arbetet ska ge eleverna kunskap om:

- ordbildning, uttal och stavning
- ordklasser, satser och satsdelar
- skriftspråkets normer

Grammatiken ska inte längre vara som stöd för inläringen av främmande språk utan en jämförelse med andra språk.¹⁴

Lgr 92 utgår från de grammatiska momenten i svenskundervisningen som fastställdes i 1988:99. Undervisningen i grammatik ska göras i ett större språkligt sammanhang och vara mer realistisk. Bl a ska man studera grammatiken utifrån elevernas eget språk. Det finns inte hellre några krav på att eleverna i år fem ska ha uppnått några grammatiska kunskaper. Först i år nio syns dessa krav i uppnåendemålen.¹⁵

4.2.2 Lpo 94

I 1994:års läroplan läggs stor vikt vid individen och att undervisningen ska vara anpassad till varje enskild individ. Eleverna ska också få möjlighet att ta egna initiativ och eget ansvar. Det ska också ges förutsättningar för att eleven ska lära sig att lära, dvs studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir viktiga.

I Lpo 94:s Mål att sträva mot står följande angående språkundervisningen:

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk.
- lär sig att kommunicera på främmande språk

I Mål att uppnå i grundskolan står det följande:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift.¹⁶

4.2.3 Kursplanerna i ämnet svenska

I Läroplanen anger regering och riksdag skolans värdegrund, mål och riktlinjer. Utöver dessa finns kursplanerna vilket är de krav som staten ställer på skolans undervisning i de olika ämnena. I Lpo 94: kursplaner är ämnena indelade i alfabetisk ordning och utan underrubriker förutom olika målformuleringar.

---

¹⁴ Läroplaner 1988:99

¹⁵ Kroksmark, T. (1993).

¹⁶ Lpo 94

Inom svenskämnet står det följande, under rubriken Mål att sträva mot, angående språkläran:

Skolan ska i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven:

- lär sig att använda skriftspråkets normer för stavning, meningsbyggnad och bruk av skiljetecken samt lär sig utveckla en tydlig handstil
- förstår grundläggande mönster och grammatiska strukturer i språket och inser att människor talar och skriver olika beroende på ålder, kön, utbildning, hemvist och syfte.

4.3 För och emot grammatikundervisning i skolan?

Enligt Nils-Erik Nilsson, doktorand i svenska vid Malmö högskola/Lunds universitet, har det i stort sett varit tre huvudargument som har varit dominerande vid argumentationerna för grammatikundervisning i skolan. Dessa är formalbildningstanken, grammatik som medel för att lära främmande språk och tanken att man med hjälp av grammatik hjälper eleverna att bättre uttrycka sig i sitt modersmål.

Det första är formalbildningsargumentet som Nilsson menar härstammar från latinskolan och dess formalbildande idel. Sven-Olof Ullström (doktorand i svenska vid Malmö högskola/Lunds universitet) menar att detta har bidragit till att det är just grammatik och rättstavning som är språkundervisningens hörnstenar. Att man just undervisade i grammatik och i rättstavning förr var ju enligt många en strävan mot att vi skulle få ett så enhetligt språk som möjligt och det är med andra ord antagligen svaret till varför detta fortfarande är våra föreställningar om vad skolämnet svenska går ut på.

Formalbildningsargumentet handlar till största delen om att innehållet sätts åt sidan till för formen. Det betyder att innan eleverna kan börja med läsning och skrivning, där de måste tillämpa de formella färdigheterna, måste de ha de grammatiska formerna klart för sig. Metoden är deduktiv. Argumentet härstammar från antiken och den nådde sin höjdpunkt i Nordeuropa i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet. Metoden fick stor genomslagskraft inom latinundervisningen. Under 1700-talet tänkte man sig att grammatikstudier var bra, inte endast för språket, utan även för tänkandet och förståndets skull och kunde hjälpa till att utveckla människan till moraliskt god.

Det andra argumentet är främmandespråksargumentet. Detta argument handlar om grammatik som avgörande vid inläringen av ett främmande språk. Som jag tidigare nämnt (se rubrik 4.1.2), finns det en allmän grammatik som är gemensam för alla språk och därför har många ansett att det är till stor hjälp om eleverna först lär sig grammatiken i modersmålet innan de börjar lära sig ett främmande språk.

Det tredje och sista argumentet för grammatik i skolundervisningen är språkriktighetsargumentet. Den första anledningen till att grammatik skrevs var behovet av ett standardiserat språk. I skolundervisningen använde man sig av grammatiska hjälpmedel för att det skulle bedrivas en undervisning med målet att eleverna lärde sig att behärska de korrekta formerna. För läroverkets elever var syftet med grammatikundervisningen att eleverna skulle ha ett korrekt skriftspråk samt att man ville minska på de dialektala stavningarna.¹⁷

---

¹⁷ Nilsson, N-E. (2000)

Ulf Teleman, professor i lingvistik, anser att grammatiken kan ge oss kunskap om oss själva som språkbrukare.

För oss människor är det viktigt med språket för att vi ska bli förstådda och förstå andra. Det handlar om språkanvändning och språkförmåga, där grammatiken har en central roll.¹⁸ Eftersom språket betyder så pass mycket för oss bör även grammatiken vara ett centralt kunskapsområde och vi bör skaffa oss insikt om det då det är så pass viktigt. Men argumentet är inte helt problemfritt då grammatik endast är en liten del av vår kunskap om språket och all kunskap kan inte läras ut i skolan. Dessvärre vet vi relativt lite om den metaspråkliga förmågans inverkan på språkutvecklingen. Däremot vet vi att språkutveckling sker genom språkanvändning. Det innebär att eleverna inte automatiskt utvecklar sitt språk vid tillägandet av ett metaspråk, utan det är språkanvändningen som utvecklar deras språk.¹⁹

Som redskap är grammatiken viktig, dels för den som skriver ordböcker men även ett nödvändigt redskap för den som språkforskar, arbetar inom språkpsykologin, datalingvistik och/eller inom språksociologin. Men framför allt är grammatiken viktig för den som studerar ett nytt språk. Att ha bra grammatikkunskaper och förmåga till grammatisk jämförelse mellan målspråk och källspråk anses som en viktig tillgång när man ska lära sig ett nytt språk.

Teleman är däremot tveksam till de moderna motiveringarna för grammatikundervisning i skolan. Mest tveksam är han till motiveringen att den skulle vara ett lämpligt redskap för iakttagelser av eget och andras språk i skolan. Många lärare motiverar grammatikundervisningen med att den behövs för att eleverna ska lära sig språkriktighet. Man kan i och för sig förklara några fel som eleverna gör med hjälp av grammatiken men inte alla. Men lär sig verkligen eleverna att undvika fel genom att se till reglerna? Är det inte så att de lär sig detta, precis som de lärt sig allt annat när det gäller modersmålet, genom att lära av det de hör och ser, utan tillgång till formulerade regler?²⁰ Trots detta påstående anser Teleman:

”Ändå kan nog grammatisk kunskap vara en tillgång vid skrivning. Rätt bedriven grammatikundervisning kan öppna elevens ögon för språkets uttryckssida, den kan göra de språkliga formuleringarna synliga och därmed möjliga att bearbeta och byta ut.” (Teleman 1991, s 120)

Teleman argumenterar vidare mot det sk allmänbildningsargumentet, dvs grammatisk kunskap som en del av kulturarvet. Detta argument är endast användbart för de grupper i samhället som har genomgått en lång utbildning. För dem har grammatikkunskapen en helt annan funktion; den visar om man är bildad eller tillhör de lägre samhällsklasserna.²¹

Telemans tredje och sista argument förs mot att grammatikundervisningen skulle vara ett vapen mot språkets förflockning. Även här anser han att företrädarna kommer från det högre sociala skikten. Dessa människors språkliga variant, som de anser vara de riktiga normerna, upplever de som hotad om de inte förekommer i en grammatik.²²

---

¹⁸ Teleman, U. (1987)

¹⁹ Teleman, U. (1991)

²⁰ Teleman, U. (1987)

²¹ Teleman, U (1991)

²² Brodow, B. m fl (2000)

Fil dr Eie Ericsson beskriver rätt och slätt begreppet grammatik som ett moment som övar upp språkriktigheten och därför behövs i svenskundervisningen.²³

Teleman, Staffan Hellberg (professor i lingvistik) och Erik Andersson (språkvetare) anser att kunskaper i grammatik är nyttiga därför att grammatiken ger oss insikter om oss själva som språkvarer. Det är ett hjälpmedel i andra grenar inom språkvetenskapen. Exempelvis är språksociologin och stilistiken beroende av tillgången på goda grammatiska beskrivningar och den som ska undersöka språkförståelse och språklig produktion i tal och skrift bör känna till hur svenska meningar ska låta respektive inte låta.

Som ett redskap för att nå andra mål är grammatik i första hand viktigt vid inläring av främmande språk. Många människor lär sig ett främmande språk på många olika sätt men gemensamt för de flesta är argumentet, att det är enklare ju djupare kunskaper i grammatik man har. Även för den yrkesgrupp som arbetar med översättningar är grammatiska kunskaper viktigt. Slutligen är grammatik viktigt för dem som arbetar inom språkvården, t ex Svenska Akademin.²⁴

4.4 Mål och förutsättningar med grammatikundervisningen

Enligt Sven-Erik Nilsson och Sven-Olof Ullström (doktorand i svenska vid Malmö högskola/Lunds universitet) är förutsättningen för att eleverna ska kunna lära sig grammatik att man använder sig av den funktionella undervisningen. Man betonar innehållet och kommunikationssituationen. Man säga att de språkliga färdigheter som eleverna behöver fås genom andra ämnen som eleverna arbetar med.

4.4.1 Förutsättningar och krav

Nilsson och Ullström anser att det finns stora möjligheter att bedriva den funktionella undervisningen genom att fokusera på texter och att man utgår från ett vidare grammatikbegrepp än det vanliga. Svenskundervisningen måste utgå från vad vi faktiskt vet om språket och utgå från det levande språket. Språkstudier innehåller väldigt mycket, bl a verbala och icke-verbala språk, språkinläring, språkutveckling, ordkunskap, språkets ursprung, fonetik, dialekter, personnamn, semantik och språknormer. Den samlade kunskapen om språket är med andra ord mycket mer än bara grammatik, dvs för att eleverna ska bli medvetna om språket måste språkundervisningen omfatta dessa ovan beskrivna moment. Detta ställer även krav på läraren som naturligtvis måste inneha en både bred och djup språklig kompetens. Även läromedlen måste vara uppbyggda med dessa språkliga fenomen. Grammatiken får inte vara någon abstrakt färdighetsträning utan den måste vara en koppling till hur språket egentligen ser ut. Den ska hjälpa eleverna att förstå sig själva som språkvarer och ge dem den språkutveckling de behöver. Språkutvecklingen måste med andra ord bestå av en orientering om språket där grammatiken har en stor plats men för den delen inte en dominerande sådan. Utgångspunkten bör vara att man utgår från elevernas eget språk och det är det språk de ska reflektera över. Nilsson menar att det är den egna dialekten, gruppspråket, familjens språk, ungdomarnas språk samt deras egna skrivna texter som ska vara utgångspunkten för språkundervisningen. Därefter kommer texter producerade av professionella skribenter.²⁵

---

²³ Ericsson, E. (1989)

²⁴ Teleman, U, Hellberg, S, Andersson, E (2001)

²⁵ Brodow, B. m fl (2000)

I likhet med ovan beskrivna påståenden är språkforskaren Jan Anwards påstående, att språkmedvetenheten bör utvecklas i nära anslutning till språkets naturliga funktioner. Han menar att bli språklig medveten hör samman med att man kan urskilja likheter och skillnader mellan det egna språket och andras språk. Därför bör man i språkundervisningen använda sig av elevernas egna språk och därefter kontrastera dem mot andra språkliga varianter. Använder man sig av detta sätt i grammatikundervisningen, anser Anward, att det skulle betyda att man för varje språkligt fenomen man vill ta upp, behöver finna kontrasterande exempel. T ex kan man låta talspråket kontrastera skriftspråket. Genom detta exempel kan läraren och eleverna diskutera talspråket och skriftspråkets olika förutsättningar och utifrån det komma in på några grammatiska begrepp och diskutera dem utifrån elevernas exempel.²⁶

Sven Strömqvist anser att det finns faktorer som både försvårar och underlättar grammatikundervisningen i skolan. Det som försvårar kan vara bl a att skolgrammatiken ofta, för eleverna, förknippas med stelhet och normativitet snarare än med ett undersökande arbetssätt.²⁷

Teleman skriver att många av grammatikens motståndare har ett nästan skräckbetonat förhållande till grammatikundervisningen. De minns undervisningen som ett mekaniskt plugg av stoff som för dem egentligen var obegripligt.²⁸

Andra svårigheter med grammatikundervisningen är att skolgrammatiken uteslutande är baserad på skriftspråket. Men elevernas språkliga erfarenheter och kunskaper är nästan helt baserad på deras talspråk och de kan då få svårigheter med att känna igen sig och eller knyta an till sina egna erfarenheter. Inte heller anser Sven Strömqvist att språklärarna har tillräckliga kunskaper och insikter om ämnet. Han tycker inte heller att de har tillräckliga kunskaper om barns förkunskaper.

Det finns, som sagts tidigare, även faktorer som underlättar grammatikundervisningen. Det viktigaste är att eleverna redan under förskoletiden utvecklat en viss vokabulär i ett eller flera språk för att på så sätt kunna utvärdera och bedöma sina egna och andras yttranden. Med tanke på detta är det bra att grammatikundervisningen för det första anknyter till elevernas egna talande språk. Det är viktigt att man hela tiden anpassar undervisningen till eleverna, till deras erfarenheter och till deras språkliga kunskaper.²⁹

Enligt Teleman är det också mest pedagogiskt rätt och effektivt att eleverna får upptäcka sin egen hjärnas grammatik innan man tar itu med den grammatik som är ”rätt och riktig”. Han säger också att ingen i skolan bör undervisa inom ämnet om han/hon inte bekänner sig till de två påståendena som nämnts tidigare; grammatiken som kunskap om sig själv som språkavarelse och som redskap vid inläring av främmande språk.³⁰

4.4.2 Mål

Sven Strömqvist anser att det finns mål för grammatikundervisningen. Dessa mål överensstämmer med mina tankar angående grammatikundervisningen.

---

²⁶ Anward, J. (1983)

²⁷ Strömqvist, S. (1993)

²⁸ Teleman, U. (1987)

²⁹ Strömqvist, S. (1993)

³⁰ Teleman, U. (1987)

Sven Strömquist föreslår följande uppsatta mål för grammatikundervisningen:

1. Att inte isolera grammatiken, utan visa hur den hänger ihop med andra delar av språket.
2. Att visa hur grammatik kan vara ett kreativt analytiskt redskap, - att man lär sig ”labba” med grammatik. T ex kan man göra en ordklassindelning på olika sätt och att man visar att dessa olika indelningar kan bilda olika mönster i språket. Alternativt kan man tillsammans bygga ett nytt språk och formulera de grammatiska reglerna för detta språk.
3. Att beskriva och jämföra fragment av lika språk.
4. Att utvärdera olika beskrivningar, dvs diskutera i vilket avseende en beskrivning är bättre eller sämre än en annan. (Strömquist 1993, s 28)

På detta sätt tror författaren att eleverna kan få en djupare och mer kreativ språksyn än den de i regel får i skolan i dag. Förhoppningsvis kan de ovan beskrivna arbetsmetoderna hjälpa eleverna att bättre förstå och beskriva språk och grammatik. Dessa metoder ligger egentligen utanför de kunskaper och arbetssätt som vanligtvis finns inom ramen för modersmålsundervisningen, där grammatikämnet framför allt bör studeras.³¹

4.5 Formalisering eller funktionalisering – en skiljelinje i modersmålsundervisningen

Enligt Nilsson och Ullström var förutsättningen för en bra grammatisk undervisning att man använde sig av en funktionell undervisning och inte av en formaliserad. De två synsätten representerar olika uppfattningar om hur modersmålet utvecklas och bör utvecklas inom en människa. Men vad betyder dessa två och vad är skillnaden mellan dem?

4.5.1 Formalisering av språkinlärningen

Ordet formalisering (formell färdighetsträning eller isolerad färdighetsträning) kan beskrivas med hjälp av en antik person, den grekiske politikern och vältalaren Demosthene (384-322 f Kr). Han försökte utveckla sin talekonst genom att dagligen göra språkliga övningar vid havet. Demosthene försökte överrösta havets vågor med kiselstenar i munnen. Hans språkliga delfärdighet tränades som en teknik, helt isolerad från innehåll och äkta kommunikation. Det viktiga var inte innehållet och budskapet utan att öva upp en teknik. Detta exempel demonstrerar den del av språkinlärningen som brukar kallas formalisering. Syftet är att man ska lära sig färdigheten genom att bli medveten om dess form och därefter träna så att formen sitter automatiskt. Det spelar med andra ord ingen roll vad du övar för formell delfärdighet. Du kan t ex öva att läsa flytande, argumentera väl, lära in nya ord eller öva meningsuppbyggnad. Det är övningen av en teknik som är viktigt. Först efter att man har lärt sig färdigheten kan man använda den i en tillämpad språksituation.

En modersmålsundervisning som är uppbyggd så att alla de olika färdighetsmomenten övas för sig bygger på formaliseringen. I läroverken har formaliseringen sina rötter i latinundervisningen och i klassisk retorik.

Formaliseringen kan liknas med modellinlärning då eleven arbetar efter formella mönster och modeller för hur man t ex skriver en argumenterande text. Undervisningen bör vara uppbyggd

---

³¹ Strömquist, S. (1993)

i steg där man börjar med de elementära färdigheterna och avslutar med de mest komplicerade uppgifterna. Man tror nämligen att är eleverna medvetna om formen för språket blir det lättare för dem att använda sig av språket på längre sikt. Det grundläggande är nämligen att språkets formsida är skilt från dess innehållssida.

Formaliseringen och funktionaliseringen sägs bygga på en överföring, en transfer. Denna överföring sker när vi lär oss ett nytt begrepp. Formaliseringen bygger på en abstrakt transfer. För att vi ska kunna säga att vi lärt oss ett nytt begrepp måste vi kunna använda det vi lärt oss vid ett annat tillfälle. Ett tydligt exempel är när eleverna tränar stavning intensivt i skolan och man förutsätter sedan att eleven kan tillämpa kunskaperna utanför skolan.

Ett argument för formalisering är att språkfärdigheter inte skiljer sig från andra färdigheter som t ex att spela tennis eller köra bil. Dessutom skiljer sig skriftspråket från talspråket på ett grundläggande sätt. Skriftspråket är inte lika klart som talspråket då det måste uppstå utan en samtalspartner. Talspråket däremot har ofta en mottagare och är då mer ett spontant och konkret språk. I talspråket förekommer det ofta avbrott, upprepningar och ofullständiga meningar vilket gör att det grammatiskt blir annorlunda jämfört med skriftspråket.

Använder man sig av formalisering som undervisning är lektionerna ofta styrda utifrån läromedel. Metoden kännetecknas av fasta former och läromedlen är uppbyggda av lärobok, övningshäfte och facit. Till detta kommer lärarens handledning.

I mitten av 1970-talet började man efterlysa en helhetssyn på svenskämnet och svenskundervisningen. Det kom flera debattböcker och det uppstod forskningsprojekt och pedagogiska försök om att undervisningen skulle bygga på helhet, sammanhang och språkanvändning. Detta gjorde att man började pröva en undervisning som var byggd på funktionalisering av språkliga färdigheter och litteraturläsning.

4.5.2 Funktionalisering av språkinläringen

Funktionaliseringen (funktionell språksyn eller funktionell svenskundervisning) härstammar, precis som formaliseringen, från antiken, från den romerska politikern, vältalaren och pedagogen Cato den äldre (234-149 f Kr). Cato ansåg det viktigt att undersöka verkligheten och öka sina kunskaper om världen runt om. Han ansåg att gör man så kommer de språkliga färdigheterna och den språkliga uttrycksförmågan att utvecklas.

Inom denna färdighet ligger betoningen på innehållet och kommunikationssituationen. Man menar att de olika språkliga färdigheter som eleverna behöver, utvecklas då eleverna arbetar med andra ämnen så som att undersöka verkligheten och omvärlden. Det handlar om en process där eleverna utvecklar sitt språk. I ett undersökande arbete måste de diskutera och tänka efter, vilket leder till att de även får använda olika språkliga färdigheter och utveckla sin förmåga att läsa skönlitteratur. Detta innebär inte att språkets formsida får tas bort helt men arbetet blir konkret. Språket görs till redskap för tänkande och begreppsbyggnad.

Med tanke på att hur barnen lär sig språket innan skolan börjar, är detta precis samma sak. Innan skolan utvecklas barnen språkmässigt genom att lyssna och prata med varandra. Ett bra exempel är det lilla barnet som för första gången ser en häst. Ett frågetecken uppstår och tankarna börjar röra på sig. Barnet vill veta och förstå. Någon pekar på en häst och säger ordet ”häst” och en kommunikationsprocess har satts igång och nästa gång barnen ser en häst minns den. Tankarna har rört sig mot en språklig form som har gett barnet ett nytt begrepp.

Genom att man använder sig av formaliseringen i undervisningen kan den naturliga inläringen, som beskrevs ovan, gå förlorad. Formaliseringen talade mycket om skillnaden mellan det talande och det skrivna språket. Funktionaliseringen talar istället om att man kan komma tillrätta med problemen om skrivning och läsning får utvecklas successivt på talets grund i dess naturliga miljö. Genom detta arbetssätt kommer även inläringen av skriftspråket underlättas. Den kommunikativa användningen och inläringen är inte skilda åt.

Som nämndes tidigare bygger formaliseringen och funktionaliseringen på transfer. Denna överföring sker, enligt funktionaliseringen, bäst om vi lärt oss begreppet i en tillämpad situation. Detta kallas också ibland för en exemplarisk eller konkret transfer. Formaliseringen bygger istället på ett abstrakt transfer som betyder att det begrepp vi lärt oss, därefter ska överföras till en verklig situation.

Formalisering och funktionalisering utgör alltså skilda sätt att se på språk, språkutveckling och då även på modersmålsundervisningen.³²

4.6 Barnets språkutveckling

Grammatikundervisningen hör samman men barnens språkutveckling. Enligt Teleman finns det relativt lite forskning om barns språkutveckling. Ovanligt, då detta är ett ämne som är så pass viktigt vid t ex lärarutbildningar. I och för sig har många forskare studerat hur barn lär sig att läsa och att skriva, med det är endast forskning om de första åren i skolan. Teleman skriver att han saknar forskning om barnets vidare språkutveckling, dvs från år 2 i skolan och framåt.

4.6.1 Språkutvecklingens tre perspektiv

Det är svårt att sätta ett specifikt begrepp på vad språkutveckling egentligen är då det kan ses från så många olika perspektiv. Ulf Teleman har studerat barns och ungdomars språkutveckling under deras skoltid och bestämt sig för att se språkutvecklingen ur tre olika perspektiv, nämligen; det strukturella (lingvistiska), det funktionella (psykologiska) och det pedagogiska (sociologiska). När man studerar barns språkutveckling ur det strukturella perspektivet undersöker man hur barnet erövrar ord, grammatik och textmönster.

Studerar man istället det funktionella perspektivet fokuserar man på språkbruket, dvs de kommunikativa (och kognitiva) processerna. Dessa omfattar läsa, skriva, lyssna, tala och det verbala tänkandet. Till senare gruppen, anser Teleman, bör även det samspel som pågår mellan språkbruket och språkbrukarens attityder till eget och andras språk ingå.

I det sista perspektivet, det pedagogiska, sätts språkutvecklingen in i ett förklarande sociologiskt pedagogiskt perspektiv. Det handlar om vilka omständigheter som hindrar eller ökar elevens språkliga utveckling.³³

4.6.2 Den språkliga basen ur grammatisk synvinkel

Ett barn är utvecklingsmässigt kapabelt att tillägna sig den språkliga basen; uttal, grammatik och flytande tal. Barn tillägnar sig lätt dessa basfärdigheter då de är väldigt bra på att lära sig utantill. De lär genom att lyssna och minnas. Hjärnan är nämligen mest mottaglig för

---

³² Malmgren, L-G (1988)

³³ Sandqvist, C & Teleman, U. (1989)

inlärning under de första åren och ju äldre barnet blir desto mer minskar möjligheterna att spontant tillägna sig dessa kunskaper.

För att få en felfri ordföljd i det svenska språket krävs det att man har talat det sedan förskoleåldern. Grammatiken i ett språk är uppbyggt av olika slags regler som är olika svåra i olika stadier i utvecklingen. Vissa regler går att lära in via automatik och man kan praktisera och öva in så att det blir rätt. Automatik innebär att man kan prata lätt och ledigt (och rätt) utan att tänka efter. Denna funktion är väl utvecklad hos små barn och kan jämföras med att lära sig att gå. Det handlar om en samordning av små muskelrörelser.

Men det finns också regler som inte går lika lätt att öva in. De är av en helt annan karaktär. I det svenska språket är t ex ordföljdsregeln en sådan regel. Regeln kan vara lätt att lära men desto svårare att tillämpa. Dessutom finns det grammatiska fenomen som inte följer några regler överhuvudtaget, t ex genus och vilket substantiv som har en eller ett som artikel i vårt svenska språk. Dessa fenomen måste läras in med hjälp av utantillinlärning. Det är skillnad på att kunna använda grammatiken rätt i språket men att kunna förklara grammatik är en annan. För de flesta människor som omedvetet lärt sig grammatiken som små barn är det nästan omöjligt att kunna förklara vad det är man har lärt sig.

4.6.3 Teorier om barns språkutveckling

Som sagts tidigare finns det inget som exakt bestämmer hur barns språkutveckling sker men det finns olika teorier, t ex kommer språket först och sedan tanke eller tvärtom? Nästan alla språkforskare är överens om att barns utveckling av förstaspråket sker gradvis och i nära påverkan av omgivningen. Den språkliga kommunikationen är ett samspel mellan barnet och omgivningen där barnet deltar aktivt.

Redan på 1950-talet forskade man om barnets språkutveckling. Den mest framstående var experimentpsykologen och debattören Skinner som formulerade en modell för barns språkutveckling utifrån den behavioristiska synen. Han ansåg att barnet lärde sig språket genom att imitera omgivningens språk. Omgivningen gav gensvar och barnets lärde sig om uttrycket var rätt eller fel. Detta betyder att Skinner är förespråkare av en formalisering av språkinlärningen.³⁴

Arvet påverkar barns fysiska utveckling men miljön är avgörande för den psykiska utvecklingen, som inkluderar språkutvecklingen. Språkinlärning är som vilken inlärning som helst och genom att använda sig av språket tränas eleverna till rätt språkligt beteende.³⁵

Men det var inte alla som godkände denna teori, bl a den amerikanske språkvetaren Noam Chomsky. Han framhöll istället den naivistiska uppfattningen och förespråkade den funktionella språksynen. Denna teori kom att prägla språkforskningen på 1960-talet och handlade om att barnet tillägnar sig språket genetiskt. Barnets språkgrammatik är med andra ord medfödd och förprogrammerad. Man brukar tala om LAD (the language acquisitions device), som brukar översättas till ”den inbyggda språklådan”, som en inbyggd mekanism som hjälper barnet att ta till sig och utveckla ett språk. Chomsky menar att alla barn startar sin språkutveckling med samma medfödda basgrammatik. Till sin hjälp har barnet sin omgivning som hjälper det att kreativt bygga upp sitt eget språk.³⁶

---

³⁴ Söderbergh, R. (1979)

³⁵ Ericsson, E. (1989)

³⁶ Söderbergh, R. (1979)

Språkforskarna Vygotskij och Piaget är nog de två främsta som har uppmärksammat språkutvecklingen. De anser båda att språkutvecklingen är beroende av omgivningen. Piaget menar att det är vårt tänkande som övergår till språk. Det barnet uppfattar och upplever blir ersatta av symboler, dvs språket. Vygotskij menar istället att det är språket som kommer först, dvs det sociala talet övergår efter hand till inre tal och tankar.³⁷

På 1970-talet kom det ett tredje sätt att se på språkutvecklingen. Det var psykologen John MacNamara som lade fram sin teori om att först kommer meningen och sedan kommer språket. Han ansåg att vi människor inte har några anlag för språk utan språkutvecklingen följer samma principer som all annan inlärning. Språket är ett socialt fenomen och kan bara läras in i ett socialt sammanhang.³⁸

---

³⁷ Ericsson, E. (1989)

³⁸ Imsen, G. (1988)

5. RESULTAT

Jag valde att göra min undersökning om grammatikundervisningen i form av enkäter som är uppdelade på lärarenkäter och elevenkäter (se BILAGOR). Som jag nämnt tidigare är frågorna ungefär lika som de Göran Strömquist utförde 1985 i Göteborg bland lärare och elever.

Enkätundersökningen utfördes i min, för tillfället, värmländska hemkommun Kristinehamn. Jag valde kommunen för att skolorna i kommunen har mångårig erfarenhet av lärarstudenter från Karlstad Universitet, beläget ca 5 mil från Kristinehamn, och lärarna har stor erfarenhet av handledarskap i likhet med Strömquists undersökning.

Strömquist genomförde sin undersökning med sammanlagt 554 mellanstadieelever och 25 erfarna handledare. För att begränsa min undersökning valde jag att ge undersökningen till 58 elever (fördelade på en år 4 klass, en år 5 klass och en år 6 klass) och till deras klasslärare. Då lärarantalet till dessa klasser endast blev tre till antalet ansåg jag att underlaget till lärarundersökningen blev väldigt litet, så jag valde att dessutom lämna tre lärarundersökningar till en annan mellanstadieskola. Dessa lärare undervisade även de i en år 4 klass, en år 5 klass och i en år 6 klass.

Lärarenkäterna lämnades alltså till två mellanstadieskolor. På den första skolan (skola nummer 1) lämnade jag mina lärarenkäter till tre lärare, som regelbundet är handledare för lärarstudenter vid Karlstad Universitet. Elevenkäterna lämnades till deras elever. Det blev en år 4 med 19 elever, en år 5 med 23 elever och en år 6 med 16 elever. Denna skola representerar barn från både villaområden och innerstaden. Skolan tillhör ett område som är relativt invandrarglest.

De tre andra lärarenkäterna gav jag till en mellanstadieskola i en annan del av Kristinehamn och även denna skola har mångårig erfarenhet av lärarstudenter. Majoriteten av eleverna på skolan är från villaområden men höghusområden är också representerade. Denna skola kallar jag skola nummer 2. De tre lärarna är klasslärare för en år 4 klass, en år 5 klass och för en år 6 klass och de är också alla handledare för lärarstudenter.

Jag började med att tala med Strömquist och fick därigenom lov att använda hans enkäter och i samband med detta talade han om att han fått väldigt positiv kritik för enkätfrågorna s utformande. Därefter delade jag ut frågorna veckan efter sportlovet på våren 2002 och jag fick dem åter redan efter några veckor. Jag hade kontakt med år 4 läraren på skola nummer 1 och år 5 läraren på skola nummer 2. Jag talade med dem om varför enkäterna skulle besvaras, hur de skulle besvaras och vad jag skulle använda resultatet till. De två lärarna vidarebefordrade enkäterna till de andra lärarna och till eleverna. Jag var noggrann med att poängtera att enkäterna skulle besvaras anonymt och att inga namn skulle finnas med i rapporten.

5.1 Enkätfrågorna

Sammanlagt var det 58 stycken elever som genomförde enkäten och 6 lärare från två olika skolor.

Basen för min undersökning var som jag redan nämnt den undersökning som Strömquist utförde 1985. Däremot genomförde jag vissa ändringar. Jag ändrade på frågeordningen. I Strömquists undersökning har han startat med frågan Är det viktigt med grammatik? och

därefter frågan Är det intressant med grammatik?. Jag valde däremot att vända på frågeordningen då jag anser att frågornas ordning kan styra svaren.

I enkäten bad Strömqvist dessutom eleverna att kommentera de felaktiga meningarna med orden Vad är fel?. Jag däremot önskade elevernas kommentarer för att inte styra in dem på rätt och fel tänkande.

5.1.1 Lärarenkäter

Frågorna i lärarenkäten rör hur ofta de har grammatikundervisning, definitionen på grammatik och enkäten avslutas med att lärarna ska rangordna de tre svenskmomenten; fri skrivning, rättstavning och grammatik (se BILAGOR).

Jag börjar med att redovisa skola nummer 1 och deras resultat och därefter skola nummer 2. Skola nummer 1 var den skola där både elever och deras klasslärare fick enkätfrågor att besvara och skola nummer 2 fick enbart lärarenkäter att besvara.

Skola nummer 1

Fråga nummer 1:

I vilken årskurs sker för närvarande huvuddelen av din undervisning?

Fråga nummer 1 handlar enbart om i vilken årskurs lärarna undervisar i.

Fråga nummer 2:

Hur ofta har du grammatikundervisning med klassen?

I skola nummer 1 visar enkäterna att grammatikundervisningen i svenskämnet sker 1 gång per vecka i samtliga klasser.

Fråga nummer 3:

Hur definierar du grammatikundervisningen?

Lärarnas definition på grammatikundervisningen är relativt lika varandra men de har formulerat sig olika.

Hur definierar du grammatikundervisningen?

År

Man försöker att "smyga" och leka in språket.
Personligen tar jag dessutom upp grammatik med hjälp av läromedlet DAGS regelbundet för att hjälpa till att ge en språklig ryggrad. Under senare år har dock läsningens läsförståelse blivit en svår sak för fler och fler elever. Detta på grund av mindre ordförståelse. Alla delmoment är viktiga i svenskan.

4

Ordklasser och ordbildning bl a.

5

Ordklasser, interpunktion, böjningsformer osv.
Ett sätt att använda språket korrekt.

6

Alla tre lärarna talar om olika moment som är viktiga i svenskämnet. Läraren i år 4 talar om att han använder sig av ett speciellt läromedel vilket de andra lärarna inte nämner något om. Men det var inte heller frågan. Svaren kan visa på en viss progression i undervisningen år 4-6.

Fråga nummer 4:

Rangordna de tre svenskmomenten fri skrivning, rättstavning och grammatik.

Rangordningen.

År	4	5	6
Fri skrivning	1	1	1
Rättstavning	2	3	3
Grammatik	3	2	2

I rangordningen mellan de tre svenskmomenten fri skrivning, rättstavning och grammatik sätter alla lärarna fri skrivning främst. Därefter sätter år 5 och år 6 lärarna grammatik och sist rättstavning medan år 4 läraren sätter grammatiken sist och rättstavningen på andra plats.

Skola nummer 2

Fråga nummer 1:

I vilken årskurs sker för närvarande huvuddelen av din undervisning?

Fråga nummer 1 handlar enbart om i vilken årskurs lärarna undervisar i.

Fråga nummer 2:

Hur ofta har du grammatikundervisning med klassen?

I skola nummer 2 hade klassläraren i år 5 grammatikundervisning intensivt under olika perioder och då sker grammatikundervisningen flera gånger per vecka. Lärarna i år 4 och i år 6 hade både grammatikundervisning 1 gång per vecka liksom på skola nummer 1.

Fråga nummer 3:

Hur definierar du grammatikundervisningen?

Även här är lärarnas definition på grammatikundervisningen mycket lika även om de uttrycker sig olika.

Hur definierar du grammatikundervisningen?

År

Ett nödvändigt moment i undervisningen med tanke på att de behöver kunna och veta vad grammatik är för att kunna ta till sig engelskundervisningen och i 6:an språkvalet. Undervisningen handlar mycket om ordklasser, meningsbyggnad; språkets uppbyggnad.

4

Undervisningen handlar om språkets uppbyggnad, att förstå för och hur och varför man säger så/skriver på det sätt man gör.

5

Grammatikundervisningen är att förstå språket. Det är ett ämne som består av många moment bl a ordklasser.

6

Lärarna i år 4 och i år 6 talar om olika moment som ingår i grammatikundervisningen. Läraren i år 4 nämner även grammatiken som ett viktigt moment vid inläring av främmande språk. Ingen av lärarna nämner något läromedel så vi vet inte om det förekommer eller inte.

Fråga nummer 4:

Rangordna de tre svenskmomenten fri skrivning, rättstavning och grammatik.

Rangordningen.

År	4	5	6
Fri skrivning	1	1	1
Rättstavning	3	2	2
Grammatik	2	3	3

Alla 3 lärarna sätter momentet fri skrivning först när de skulle rangordna de tre svenskmomenten. Både år 5 och år 6 sätter därefter rättstavning och sist har de placerat grammatik. Däremot har läraren i år 4 satt grammatiken före momentet rättstavning.

5.1.2 Elevenkäter

Frågorna i enkäten behandlar frågor om eleverna tycker att det är intressant med grammatik, om det är viktigt med grammatik. De ska också besvara frågorna om vad grammatik och språk är för något (se BILAGOR).

Frågorna ovan kompletteras med ett par formuleringar (precis som i Strömqvists undersökning) som eleverna fick ta ställning till: ”Den raka spiken är krokig.” (Fråga 6) och ”En blått boll som såg roliga ut.” (Fråga 7). Kan man säga så? Ja eller Nej och kommentera. Genom att ha med fråga 5 prövade jag elevernas logiska tänkande och med fråga 6 får eleverna tillfälle att använda sin grammatiska terminologi.

Fråga nummer 1:

I vilken klass går du i?

Fråga nummer 1 rör vilken klass de tillhör.

Fråga nummer 2:

Är det intressant med grammatik?

Denna fråga besvarades genom att eleverna kryssade i ja, nej eller vet ej.

Är det intressant med grammatik?

Svar	Antal	Alla		År 4	År 5	År 6
Ja	17 st	29,3 %	☐	68,4 %	13,0 %	6,2 %
Nej	25 st	43,1 %	☐	5,3 %	69,6 %	50 %
Vet ej	16 st	27,6 %	☐	26,3 %	17,4 %	43,8 %
Summa:	58 st	100 %		100 %	100 %	100 %

Resultatet visar att det är i år 4 som eleverna är intresserade av grammatik och minst antal intresserade är eleverna i år 6.

Fråga nummer 3:

Är det viktigt med grammatik?

Denna fråga besvarades också genom att eleverna fick kryssa i det svarsalternativ de tyckte stämde. Även här var det alternativen ja, nej eller vet ej som alternativ.

Är det viktigt med grammatik?

Svar	Antal	Alla		År 4	År 5	År 6
Ja	49 st	84,5 %	☐	89,5 %	78,3 %	87,5 %
Nej	1 st	1,7 %	☐	0 %	4,3 %	0 %
Vet ej	8 st	13,8 %	☐	10,5 %	17,4 %	12,5 %
Summa:	58 st	100 %		100 %	100 %	100 %

Resultatet visar att de flesta eleverna anser att det är viktigt med grammatik. Det är fortfarande störst antal ja-svar bland eleverna i år 4.

Det fanns inte någon rad för kommentera i samband med fråga nummer 2 och fråga nummer 3 så jag vet dessvärre inte varför eleverna svarade vet ej på frågorna.

Fråga nummer 4:

Vad är grammatik för dig?

Denna fråga var endast en fråga där eleverna själva fick formulera svaret.

År 4 (19 elever):

Eleverna i år 4 har bland annat skrivit: ”ibland är det svåra ord”, ”roligt, intressant och ibland är det tråkigt”, ”svenska och att lära mig”, ”böja ord, fler vanliga ord, meningsuppbyggnad, substantiv mm”, ”grammatik är ganska lätt”, ”grammatik är bra att man lär sig och det är rätt kul”, ”som vanlig svenska fast du stavar väldigt mycket och jag lär mig mer”, ”tråkigt ibland”, ”det är någonting man lär sig t ex bokstäver”, ”kanske adjektiv, substantiv mm”, ”verb och sånt”, ”sånt som vi gör i skolan som heter DAGS tror jag” (DAGS är det läromedel man använder sig av i år 4 enligt lärarenkät från år 4) och ”ett bra jobb som man lär sig olika saker”.

Många har skrivit att det är roligt och det är bra att lära sig men det finns även några elever som har skrivit vet ej som svar på frågan. Några av eleverna har nämnt att man lär sig att stava svåra ord.

År 5 (23 elever):

Svaren i år 5 skiljer sig inte mycket mot eleverna i år 4 trots att fråga nummer 2 och nummer 3 skiljde sig mycket i svaren. I år 5 har eleverna skrivit bland annat ”hur man pratar och stavar på rätt sätt”, ”språk och svenska”, ”hur man stavar”, ”man kan lära sig språk och ord rätt”, ”grammatik för mig är svenska”, ”det är egentligen ingenting för mig jag lär mig så mycket ändå t ex matte, historia mm, jag klarar mig utan grammatik”, ”ett skolämne”, ”det är ingenting för mig” och ”vokaler, substantiv mm”.

Det är många elever här som har skrivit att det inte är någonting för dem men de har ändå nämnt att det är ett viktigt skolämne. Det är 13 elever som nämner orden vokaler och verb i sina svar. Bland eleverna i år 5 ser man inga svar som handlar om att grammatik är roligt men inte heller att det är tråkigt. Även här är det några elever som har svarat vet ej eller inte givit något svar alls.

År 6 (16 elever):

Bland eleverna i år 6 är det en elev som har skrivit en utförlig beskrivning som svar på fråga nummer 4. Han/hon skriver ”en viktig del av svenskundervisningen, punkt och stor bokstav och böjningen av ord är grunden, stavningen kommer ju senare”. De övriga eleverna har skrivit bland annat ”sätta ut punkt, komma, utropstecken mm”, ”att lära sig böja ord”, ”det är bra att kunna men svårt att lära sig”, ”allt som inte har med stavning att göra”, ”grammatik är någonting”, ”ingenting jag är intresserad av”, ”grammatik t ex bil, bilen och bilarna” och de anmärkningsvärda svaren ”att lära sig matte kanske” och ”tyvärr så vet jag inte, jag var hos tandläkaren när dom pratade om grammatik”.

Svaren från eleverna i år 6 har en mer negativ klang än de andra eleverans svar. Dessutom fanns även här några av eleverna som svarade vet ej eller inget svar alls.

Fråga nummer 5:

Vad är språk för något?

Denna fråga liknar fråga nummer 4 med enbart en fråga utan svarsalternativ.

År 4:

På fråga 5 har 14 av de 19 eleverna i år 4 nämnt orden prata/tala. Svaren har handlat om att man pratar svenska och att man pratar andra språk som t ex engelska, franska. Tre av eleverna har istället skrivit svar som handlar om t ex vårt språk. Svaren är ”svenska som man måste lära sig”, ”det är viktigt att lära sig särskilt engelska” och ”språk som t ex svenska, engelska, tyska mm”. De övriga två eleverna har skrivit som svar ”jag förstår inte” och ”vet ej”.

År 5:

Bland de 23 eleverna i år 5 har ingen elev svarat vet ej eller inget svar alls. Det är 13 elever som har nämnt ordet prata/tala men även ordet kommunicera i sina svar. Precis som eleverna i år 4 handlar det om att man pratar svenska och andra språk. Därefter har vi de 10 elever som har skrivit om språk i svaret på fråga 5. De har bl a svarat ”det finns olika språk t ex svenska, franska” och ”språk är nödvändigt för förståelse”. Bland dessa 10 elever är det fyra som har svarat att språk är ett talesätt eller ett talsätt; ”ganska roligt att kunna många språk, ett språk är ett talesätt”, ”det är olika talsätt, olika språk för olika länder”, ”ett talesätt”. Den elev som är kvar har skrivit detta som svar i fråga 5 ”det är en sak man komplicerar”. Här kan man anta att han/hon menar att det är när man kommunicerar men inte hittade det rätta ordet eller så anser eleven att det är något man komplicerar.

År 6:

Av de 16 eleverna i år 6 är det 10 elever som har svarat att språk är något man pratat/talar/kommunicerar med. Många elever har skrivit att språk är ”ett kommunikationssätt” eller ”ett kommunikationsmedel”. En elev har gett en väl arbetad beskrivning ”språk är människors och djurs sätt att kommunicera, vi har olika språk pga att vi har varit åtskilda och samtidigt ett sätt att koda vad vi säger, att alla talade ett språk skulle inte vara effektiv för hemligheter och i krig”. Därefter har vi tre elever som skriver om språk i fråga 5. De har skrivit ”språk är viktigt, men när jag tänker på språk tänker jag mer på engelska eller tyska eller nått”, ”det kan betyda två saker; skolämne och olika länder har olika språk t ex Tyskland har tyska, Sverige svenska etc” och ”språk är tyska eller franska”. De tre övriga eleverna har svarat vet ej och inte svarat alls.

Fråga nummer 6:

Kan du tänka dig en situation, då du kan säga så här "Den raka spiken är krokig."?

Elevernas svar tyder på en viss mognad i svaren, de är utförligare och beskrivna med bättre språk och ord desto högre upp i åldrarna eleverna kommer.

För att pröva elevernas logiska tänkande fick de denna fråga att besvara.

Kan du tänka dig en situation, då du kan säga så här "Den raka spiken är krokig."?

Svar	År 4	År 5	År 6
Ja	36,8 %	56,5 %	0 %
Nej	42,1 %	43,5 %	93,8 %
Inget svar	21,1 %	0 %	6,2 %
Summa:	100 %	100 %	100 %

År 4:

Av de elever i år 4 som har svarat ja på frågan är kommentarerna bland annat "vad konstigt du pratar", "jag har inget att kommentera om just det men jag fattar inte riktigt", "för om man gör fel med spiken då blir den krokig", och "jag säger fel för att spiken var kanske rak förut så då kanske jag säger så". Det är tre elever som inte har kommenterat frågan alls.

Kommentarerna till de som har svarat nej på fråga 5 är bland annat "man kan inte säga så för en rak spik är krokig så är den ju inte rak", "en rak spik kan inte vara krokig" och "man kan inte säga att en rak spik är krokig". Svaren är av väldigt lika karaktärer. Det är två elever som inte har kommenterat frågan alls.

De 4 elever som svarat vet ej på fråga 5 har inte ringat in varken ja eller nej utan på raderna för kommentera har de skrivit vet ej.

År 5:

Kommentarerna till de elever som har svarat ja på frågan är bland annat "är den raka spiken krokig i den raka spiklådan" och "den raka spiken har blivit krokig", "om man har en rak spik och spikar den krokig då kan man nog säga så". Bland alla kommentarer finns det endast två slag, den ena handlar om att man kan spika den raka spiken krokig och det andra är att det kan ligga en rak spik i lådan med krokiga spikar.

Bland de kommentarerna till de som har svarat nej på frågan hör bland annat "en rak spik kan inte vara krokig och en krokig spik kan inte vara rak", "för en rak spik är aldrig krokig", "en

rak kan väl inte vara krokig” och ”för det inte går”. Kommentarererna handlar alla om att det inte går att säga så.

Det är ingen av eleverna som inte har svarat på frågan.

År 6:

Det är ingen av eleverna i år 6 som har svrat ja på frågan men kommentarerna eleverna har givit är bland annat ”för en rak spik kan inte vara krokig”, ”den raka spiken kan inte vara krokig för den raka spiken är rak” och ”spiken kan inte vara rak och krokig”. Frånsett kommentarerna ” jag har aldrig hört det” och ”det låter helt konstigt” har alla elever skrivit kommentarer som handlar om att en rak spik kan inte också vara krokig. Det är endast en elev som inte har kommenterat frågan alls.

Fråga nummer 7:

Kan du tänka dig en situation, då du kan säga så här ”En blått boll som såg roliga ut.”?

Med denna fråga fick eleverna tillfälle att göra en grammatiks analys.

Kan du tänka dig en situation, då du kan säga så här ”En blått boll som såg roliga ut.”?

Svar	År 4	År 5	År 6
Ja	0 %	0 %	0 %
Nej	68,4 %	82,6 %	81,3 %
Inget svar	31,6 %	17,4 %	18,7 %
Summa:	100 %	100 %	100 %

År 4:

Det var fler elever som svarade ja i fråga 5 där frågan handlade om elevernas logiska tänkande än här. Elevernas kommentarer till fråga nummer 6 är bland annat varit ”det låter konstigt”, ”man talar inte blått så där utan så här en blå boll som såg rolig ut”, ”man säger en blå boll”, ”man måste tänka att man har en, ett eller flera” och ”man är onormal om man säger att en blått boll som såg rolig ut”. Ingen tar upp några grammatiska termer utan de flesta svar handlar om att det låter konstigt att säga mening.

Av de 6 eleverna som har svarat vet ej står det endast det som svar.

År 5:

Eleverna i år 5 har alla svarat nej på fråga 6 och givit kommentarer så som ”man kan inte säga så”, ”det låter inte riktigt klokt” och ”det heter en blå boll som såg rolig ut”. Här är det ingen av eleverna som har nämnt något om grammatiskt fel. Deras kommentarer handlar om att det låter fel eller att det ska heta en blå boll som såg rolig ut. En elev har skrivit ”eftersom det är felstavat kan man inte säga så, hade det stått en blå boll såg rolig ut hade det varit rätt”.

I år 5 är det 4 som har svarat vet ej på frågan och endast skrivit vet ej.

År 6:

Kommentarerna i år 6 är bland annat ”för man säger inte så”, ”det finns ingen blått boll men det finns en blå boll”, ”det ska ju heta en blå boll som såg rolig ut” och ”för det låter helt konstigt”. Men det är två kommentarer som är intressanta bland dessa kommentarer. Den ena eleven skriver ”våran svenska grammatik förbjuder att vi skulle säga någonting sådant”. Den här eleven är den första som har nämnt ordet grammatik. Den andra eleven försöker förklara vad som är fel. Han/hon skriver ”det är omöjligt att en blått boll kan se roliga ut, roliga är fler och rolig är en eller ett”. En elev har ringat in nej men inte skrivit någon kommentar.

Endast tre elever har skrivit vet ej på fråga 6.

6. DISKUSSION

Jag startar min diskussion med att kommentera mitt upplägg av arbetet. Därefter diskuterar jag min syn på grammatikundervisningen.

Tyngdpunkten i min diskussion ligger på enkätundersökningen och dess resultat. Jag gör också en jämförelse med Strömqvists undersökning och avslutar min diskussion med att ge svar på mina frågor och ge förslag på fortsatt forskning.

Precis som jag beskrev i början av mitt arbete är Göran Strömqvists uppsats grunden till mitt arbete (se BAKGRUND). Det var hans uppsats som gav mig idéerna och som gjorde mig mer intresserad av grammatik och vad det egentligen är för något. I efterhand kan jag konstatera att jag nog egentligen tidigare inte visste så mycket om grammatik, trots min grundskollärautbildning. Detta arbete har givit mig många nya idéer och vinklar i mitt fortsatta arbete som grundskollärare.

Jag börjar mitt arbete med att definiera vad grammatik egentligen är för något då jag anser att man måste ha begreppet helt klart för sig för att förstå arbetet. Det finns många definitioner på grammatik men i grunden är det nästan samma förklaringar, det är bara orden som skiljer.

Därefter har jag givit en överblick över grammatikens historia för att få en förståelse för vad den betytt historiskt. Att grammatiken i undervisningen funnits så länge förvånade mig. Man kan säga att den nästan alltid funnits där men under olika benämningar. Vår svenskundervisning bygger väldigt mycket på traditioner som eleverna ofta och dessvärre inte har någon större inblick i. Idag är vår undervisning formad efter en undervisning som skedde för många hundra år sedan. Metoderna för hur man bäst undervisar i grammatik har varierat i huvudsak mellan två metoder. Didaktikern Johann Amos Comenius (1592-1670) arbete byggde på den induktiva metoden (kallas också numera för Discovery learning). Metoden bygger på att man utgår från elevernas erfarenheter. Ungefär 100 år senare trängdes den induktiva metoden ut och man började istället använda sig av den deduktiva metoden. En metod som bygger på regler och begrepp där de senare prövas i praktiken. Denna metod får mig att tänka på gamla ifyllnadsövningar från min skoltid. Man startar med att få en formulering av regeln, därefter får man förklaringar och exempel. Det hela avslutas med att man får använda det man lärt sig i uppgifter. Dessa två metoder har varit väldigt betydelsefulla för grammatikundervisningen och det är fortfarande de som styr hur undervisningen sker.

Rubrik 4.3 (För- och emot grammatikundervisning i skolan?) kan kanske verka en aning underlig men den bygger på några forskares olika argument om grammatikundervisning. Jag har i mitt arbete tagit upp Ulf Teleman, Eie Ericsson, Nils-Erik Nilsson och Sven-Olof Ullströms tankar och idéer om grammatikundervisningens vara eller icke vara. De två sistnämnda talar om den funktionella undervisningen som en förutsättning för att eleverna ska kunna lära sig grammatik på ett tillfredsställande vis. I mitt arbete förklarar jag skillnaderna mellan den funktionella och den formaliserade undervisningen då de är mycket väsentliga delar när man talar om språk och språkundervisning. Dessa två undervisningsbegrepp utgör två skilda sätt att se på språk, språkutveckling och modersmålsundervisning. I samband med detta kan man också, som jag redan nämnt, tala om induktiv och deduktiv metod. Den deduktiva metoden och en formaliserad undervisning kan man säga hör samman med varandra. På samma sätt hör den induktiva metoden och den funktionella undervisningen ihop.

Att bedriva en undervisning som bygger på formaliseringsargumentet anser jag är gammalmodigt och en metod som inte bör tillämpas i dag. Den bygger på den deduktiva metoden vilken jag inte förespråkar. Jag föredrar den induktiva metoden där man utgår från elevernas erfarenheter. Telemen anser att grammatiken kan ge kunskap om oss själva som språkbrukare men man lär sig språket bäst genom att tala och höra det och då kommer språkriktigheten automatiskt.

Jag är istället förespråkare för den funktionella undervisningen då den bygger på ett undersökande arbetssätt. Detta arbetssätt hjälper eleverna att förstå helheten och se samband. Eleverna som arbetar enligt den undervisningsmetoden blir ofta mer engagerade då de känner sig mer delaktiga i undervisningen. Formaliseringen bygger ofta på färdiga mallar och ger inte något utrymme för fri undersökning och eleverna behöver inte tänka efter så mycket. Emellertid måste man som lärare se till varje elev och vilken metod som passar just henne/honom, dvs bedriva en varierad undervisning och se till varje elevs egna behov. Undervisningen bör utgå från elevernas erfarenheter.

Barns språkutveckling är viktig att känna till som bakgrund till mitt resonemang. Enligt Piaget och Vygotskij är språkutvecklingen beroende av omgivningen. Ett barn som har talat svenska sedan förskoleåldern får via automatik en felfri ordföljd genom att lyssna och minnas. Detta resonemang påverkar naturligtvis grammatikundervisningen.

Jag har efter uppsatsdelens teoridel skaffat mig ett bra underlag för att dra slutsatser och kommentera enkätundersökningen, vilken jag är nöjd med. Arbetet har givit mig en mycket bra grund för min framtida roll som språklärare.

Som jag nämnt tidigare har jag som underlag för min enkätundersökning använt Göran Strömqvists undersökning från 1985. Min enkätundersökning gick över förväntan. Alla elever och lärare har svarat på alla frågor och jag fick in dem i god tid. Resultatet gav ungefär de svar jag hade väntat mig. Däremot är det några frågor och svarsalternativ i enkäten som jag hade velat ändra på.

Så här i efterhand hade jag först och främst velat ställa en extra fråga till lärarna. Det hade varit intressant att veta om de använder sig av något läromedel och i så fall av vilket. Det hade också varit intressant att veta vilken slags utbildning respektive lärare har i grunden; mellanstadielärare, Sv/So 1-7 eller Ma/No 1-7 eller annat. På så sätt hade jag eventuellt fått lite mer information om lärarna och kanske även om deras undervisning, med tanke på elevernas svar i år 6-klasserna. Det hade också varit intressant att ställa frågorna om grammatik är viktigt och intressant samt vilken slags undervisning lärarna själva bedriver. Detta för att enklare dra paralleller mellan elevernas och lärarnas svar. Att istället för ett frågeformulär till respektive lärare hade ett bättre alternativ varit att intervjua dem och på det viset även kunna ställa eventuella följdfrågor.

Vad beträffar elevenkäterna hade det varit bra på att skilja på pojkar och flickor då de kanske uppfattar grammatiken olika. Jag borde också lagt till svarsalternativet vet ej tillsammans med kommentarerna på frågorna 6 och 7. Detta skulle jag gjort för att få en kommentar om varför eleverna svarat vet ej. Dessutom skulle jag lagt till frågan: Varför undervisas du i grammatik?. Med hjälp av denna fråga hade jag svar på om eleverna verkligen vet vad grammatik är och eventuell anledning till att de har svarat på om grammatik är intressant (Elevenkät fråga 2) och viktigt (Elevenkät fråga 3).

Av undersökningen kan man konstatera att grammatikundervisningen sker relativt ofta på mellanstadiet (Lärarenkät fråga 2), en gång per vecka ungefär. Det är ingen av lärarna som har nämnt något om att grammatiken ingår överallt i svenskundervisningen utan de har alla gett samma svar, vilket sannolikt betyder att de utskiljer grammatikundervisningen från övrig språkundervisning.

Undersökningen tyder också på en slags progression av undervisningen från år 4 till år 6. Nästan alla elever anser att grammatik är viktigt (Elevenkät fråga 2). Däremot är det inte många elever i år 5 och i år 6 som anser att grammatik är intressant (Elevenkät fråga 3). Det är desto fler elever som anser det i år 4, vilket kan höra samman med det positiva svar på vad grammatik är som deras klasslärare gav. Han/hon talade om att smyga in grammatiken och ansåg att grammatiken kommer som sista moment i svenskan (Lärarenkät fråga 4). Svaren kan också tyda på att eleverna inte riktigt vet vad grammatik är och eleverna tycker att det låter spännande och vuxet med grammatik.

Att antalet positiva elever i år 5 och i år 6 är så få kan eventuellt bero på följande faktorer; deras klasslärare sätter grammatiken som moment nummer 3 av fri skrivning, rättstavning och grammatik (Lärarenkät fråga 4), eleverna kan vara skoltrötta och de tror sig veta vad grammatik egentligen är. Här hade det varit intressant att också veta vilket begrepp lärarna använder vid grammatikundervisningen; dvs vet alla elever egentligen vad grammatik är?

Resonemanget ovan bygger mycket på de svar lärarna gav när de skulle rangordna momenten i svenska (Lärarenkät fråga 4). Jag tycker det är underligt att det inte är någon utav lärarna som har antytt något om att det är svårt att rangordna momenten fri skrivning, rättstavning och grammatik. Detta föranleder mig att tänka på att i Strömqvists undersökning var det bara en av lärarna som svarade att det inte går att rangordna momenten då de går in i varandra.

Tittar man på de svar som eleverna i år 5 och i år 6 gav på frågan Är det intressant med grammatik (Elevenkät fråga 2) är det skrämmande. Det är inte fler än 6,2 % av eleverna i år 6 som har svarat ja på den frågan. Det är 50 % som har svarat nej och det är 43,8 % som har det ej. Det sistnämnda är mest skrämmande; år 6 eleverna vet inte om det är intressant med grammatik eller inte. Med tanke på att undersökningen gjordes under deras sista termin på mellanstadiet och högstadiet väntar dem till hösten tycker jag att det är underligt att de fortfarande inte verkar vara säkra på vad grammatik är eller har svårt att ta ställning.

Elevernas svar på om vad grammatik är för något (Elevenkät fråga 4) tyder på en viss progression; dvs ordförrådet är bättre ju högre upp i åldrarna man kommer. Bland eleverna i år 4 kan man se att de anser att grammatik är intressant. De nämner orden kul, roligt, intressant, ett bra jobb, ganska lätt etc. Bland eleverna i år 5 och i år 6 är det ingen av dem som nämner något ord som roligt, kul etc. Här är det istället ord som hur man stavar, grammatik är svenska, ett skolämne, en viktig del av svenskundervisningen etc. Det är dessvärre ingen av eleverna som nämner något om lärarens undervisning eller hur de blir undervisade. Här hade det varit väldigt intressant att veta lärarnas undervisningsmetoder för att få reda på hur eleverna i år 4 blir undervisade. Det kan ju vara så att klassläraren i år 4 ner leker in språkundervisningen, ser mer till elevernas erfarenheter och på så sätt uppfattas undervisningen mer positiv. Man kan bara undra,

Det är intressant att se att i min undersökning att tyder svaren på att alla lärare, har en funktionell syn på undervisningen. Men jag undrar om inte de lärarna med de mer positiva eleverna har en mer ”öppen” grammatikundervisning, dvs de undervisar i grammatik genom

att låta eleverna skriva uppsatser, brev etc. Detta kan jag bara ana med inte dra några slutsatser av. I samband med detta hade det varit intressant att veta om lärarna använder något läromedel i grammatikundervisningen och i så fall vilket.

Om man jämför min undersökning med Strömqvists är vissa svar väldigt lika. Även i Strömqvists undersökning hamnar fri skrivning främst bland momenten i svenskundervisningen (Lärarenkät fråga 4). Detta trots att lärarna 1985 arbetade efter en annan läroplan, Lgr 80. Det tyder eventuellt på att lärarna redan då använde sig av en funktionell modersmålsundervisning. Men anmärkningsvärt är att det var några av lärarna som satte grammatik på första plats i Strömqvists undersökning. Vilken metod de lärarna använde hade varit intressant att veta.

På frågan om eleverna tyckte att det är intressant med grammatik (Elevenkät fråga 2) var det 29,3 % av eleverna i min undersökning som ansåg det. I Strömqvists undersökning var det 35 %, vilket ger svar som inte är helt olika varandra.

Är det intressant med grammatik? (Elevenkät fråga 2)

Svar	2002 (min und.)	1985 (Strömqvists und.)
Ja	29,3 %	35 %
Nej	43,1 %	28 %
Vet ej	27,6 %	31 %
Inget svar	0 %	6 %
Summa:	100 %	100 %

Av detta resultat kan man se att intresset med grammatik har minskat sedan Strömqvists undersökning. Trots att vi efter Strömqvists undersökning fått en ny läroplan där undervisningen ska utgå från eleverna och inte från läromedlen. Vad gör man åt detta? Är det definitionen grammatik som avskräcker elevernas intresse? Eller är det så att undervisningen fortfarande inte fångar elevernas intresse? Skulle det vara annorlunda om man ställde frågorna till yngre elever då de inte har börjat studera ett nytt språk och då inte sätter grammatik i samband med detta?

Det som skiljer min undersökning från Strömqvists är att intresset för grammatik är större bland eleverna i år 4 än vad det är i år 6, vilket med andra ord är tvärt emot Strömqvists undersökning. Man kan då fråga sig om det är undervisningen det beror på eller att jag bara hade otur att få två klasser vilka inte hade så stort intresse av grammatik.

På frågan om det är viktigt med grammatik (Elevenkät fråga 3) skiljer sig inte svaren avsevärt mellan min och Strömqvists undersökning.

Är det viktigt med grammatik? (Elevenkät fråga 3)

Svar	2002 (min und.)	1985 (Strömqvists und.)
Ja	84,5 %	79 %
Nej	1,7 %	3 %
Vet ej	13,8 %	15 %
Inget svar	0 %	3 %
Summa:	100 %	100 %

Fortfarande tycker eleverna att det är viktigt med grammatik, vilket jag anser har med tradition att göra. De flesta elever vet hemifrån att det är bra att kunna grammatik och att det hör till allmänbildningen. Men det är inte alla elever som har grammatikbegreppen klart för sig trots att de anser att det är viktigt med grammatik. Vi lärare måste bli bättre på att förklara varför vi undervisar om det vi gör. Vi måste, som det står skrivet i läroplanen, se till att eleverna förstår helheten.

I Strömqvists undersökning var det många elever som hade svarat nej på frågan om det var intressant med grammatik (Elevenkät fråga 2). Detta gav senare svar som tråkigt, svårt, hemskt, tjatigt, meningslöst etc på frågan om vad grammatik är för dem. I min undersökning har väldigt få svarat att det är tråkigt med grammatik.

I frågorna där eleverna skulle kommentera två meningar (Elevenkät fråga 6 och 7) har eleverna i Strömqvists undersökning försökt sig på olika grammatiska förklaringar. I min undersökning är det endast en elev som har nämnt ordet grammatik. Men däremot förklarar år 6 eleverna lite bättre än vad eleverna i år 4 gör, vilket inte är speciellt konstigt med tanke på ålderskillnad och ordförråd. Svaren kan tyda på att 1985 pågick en mer snäv undervisning i grammatik, dvs läraren får elever som är bra på att analysera grammatik men eleverna klarar inte av grammatiken praktiskt lika bra. Detta påminner om en mer formaliserad undervisning än vad jag först trodde. Men detta går inte att fastställa utan detta är bara antaganden.

Mina huvudfrågor var som jag tidigare skrivit:

- Har det alltid funnits grammatikundervisning i den svenska skolan?
- Har Lpo förändrat inställningen till grammatik?
- Uppfattas grammatik som tråkigt och något nödvändigt ont?

Har det alltid funnits grammatikundervisning i den svenska skolan?

Angående grammatikundervisningen i skolan har den mer eller mindre alltid funnits där men den har inte alltid haft namnet grammatik. Man kallade undervisningen för språklära och sedan 1878 fanns språklära som ett undervisningsinnehåll. I 1988:s nya förordning bytte språklära namn till språkoriering med underrubriken grammatik.

Har Lpo förändrat inställningen till grammatik?

Jag kan inte efter min undersökning säga att de förändringar som har skett sedan Strömqvists undersökning beror på den nya läroplanen. Förändringarna kan likväl bero på min undersöknings storlek.

Uppfattas grammatik som tråkigt och något nödvändigt ont?

Trots läst litteratur och en fungerande undersökning har jag inte lyckats svara på frågan om varför de flesta elever tycker att grammatik är tråkigt. Kanske behövs det klassrumsstudier och intervjuer med flera elever för att söka svar på denna fråga. Att spekulera sig fram till några motiveringar om varför är inte riktigt rätt metod med det är det enda som varit möjligt då jag inte deltagit i undervisningen.

Det är anmärkningsvärt att det inte skett någon direkt förändring sedan Strömqvist utförde sin undersökning för ungefär 17 år sedan. Det är en lång tid med tanke på att vissa av svaren är väldigt lika. I sin rapport skrev Strömqvist att detta måste uppmärksammas och frågade hur vi kan närma oss grammatikundervisningen i lärarutbildningen och skolundervisningen på ett bättre sätt. Strömqvist försökte sig på en spekulering om varför undersökningen gav de svar som den gjorde. Han menade bland annat att grammatiken ofta uppfattas som tråkig därför att grammatikundervisningen utgår från skriftspråket istället för talspråket.

Jag tycker att man ska bedriva en undervisning där grammatiken finns i skolans dagliga arbete och den ska inte ses som ett eget moment. Man ska utgå från elevernas erfarenheter och se till deras förkunskaper, vilket kan betyda att man utgår från det talande språket istället. Jag vill med andra ord se en undervisning byggd på Discovery learning (induktiv metod). Lärarna ska handleda eleverna till att själva finna vägen till språket. Att tillverka egna grammatikböcker och använda sig av boktexter för att lära sig lika grammatiska begrepp kan vara ett tips. Vi måste få eleverna att förstå att grammatik inte enbart handlar om att lära sig perfekt particip t ex. Det är inte svårare att lära sig olika grammatiska begrepp än vad det är för en pojke som är fotbollsintresserad att lära sig vad inspark betyder. Det handlar om att utgå från vad eleverna är intresserade av. Alla barn som har talat ett språk sedan förskoleåldern behärskar det också utan problem men vi lärare gör det ofta svårare än vad det egentligen är.

Eleverna leker sig fram till rätt språkanvändning, även vid inläring av ett nytt språk. Jag tycker att det är viktigt att eleverna i skolan lär sig hur man skriver och talar rätt men grammatikundervisningen är endast en liten del av utvecklingen till bra språkbrukare. Grammatiken får inte vara något abstrakt utan det måste smyggas in i undervisningen och man måste se till helheten. Precis som Strömqvist säger ”målen med grammatikundervisningen är bland annat att inte isolera grammatiken, utan visa hur den hänger ihop med andra delar av språket.” (Strömqvist 1993, s 28)

Strömqvist avslutar sin rapport med orden

”Hur kan vi genom lärarutbildningen bidra till att öka elevernas intresse för sitt språk och deras kunskaper om detta och samtidigt hjälpa dem till en förbättrad språkfärdighet? I arbetet med att ge ett bra svar på den frågan behövs insatser av både språkteoretiker och svenskmetodiker. Jag hoppas att samarbetet skall utvidgas ytterligare.” (Strömqvist 1993, s 21)

Har detta samarbete skett?

Frågorna ovan och de tidigare frågorna i diskussionen om grammatikundervisningen i skolan är frågor som skulle kunna ge upphov till fortsatt forskning inom ämnet. Det skulle också vara intressant att gå vidare med enkätundersökningen. Jag skulle vilja ställa liknande frågor men ställa dem till nytexaminerade lärare och sedan jämföra svaren. Då borde man få svar på hur deras undervisning är formad och av vad; lärarutbildningen, skolans policy, kollegor eller annat. Det kunde också vara intressant att se om man får liknande svar om man skulle göra en större undersökning.

REFERENSER

- Anward, J. (1983) *Språkbruk och språkutveckling i skolan*. Lund: Liber.
- Brodow, B. & Nilsson, N-E. & Ullström, S-O. (2000) *Retoriken kring grammatiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahl, Ö. (1982) *Grammatik*. Lund: Studentlitteratur
- Ericsson, E. (1989) *Undervisa i språk Språkdidaktik och språkmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G. (1988) *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur.
- Kroksmark, T. & Strömqvist, G. & Strömqvist, S. (1993) *Fem uppsatser om grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kroksmark, T. (1993) ”Om språklära i skolan” i *Fem uppsatser om grammatik* (s 45-57). Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, G. (2000) *Skolans språk och barnets – att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur.
- Lgr 80, Läroplan för grundskolan*. Stockholm: Skolöverstyrelsen och Liber
Utbildningsförlaget
- Lpo 94, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Läroplaner 1988:99 Läroplan för grundskolan. Ändringar och tillägg*. Stockholm: Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Malmgren, L-G. (1988) *Svenskundervisning i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Nationalencyklopedin
- Nilsson, N-E. (2000) ”Varför grammatikundervisning?” i *Retoriken kring grammatiken. Didaktiska perspektiv på skolgrammatik* (s 11-27). Lund: Studentlitteratur.
- Sandqvist, C & Teleman, U. (1992) *Språkutveckling under skoltiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2000) *Grundskolan Kursplaner Betygskriterier*. Stockholm: CE Fritzes AB.
- Strömqvist, S. (1993) ”Om grammatik, språklig medvetenhet och grammatikundervisning” i *Fem uppsatser om grammatik* (s 23-29). Lund: Studentlitteratur.
- Söderbergh, G. (1979) *Barnets tidiga språkutveckling*. Stockholm: Liber.
- Teleman, U. (1987) *Grammatik på villovägar* utgiven av Svenska språknämnden. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Teleman, U. (1991) *Lära svenska*. Utgiven av Svenska språknämnden. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Teleman, U. & Hellberg, S. & Andersson, E. (2001) *Inledning till grammatiken*. Stockholm: Svenska Akademin.

Undervisningsplan 1955

Wood, D. (1999) *Hur barn tänker och lär*. Lund: Studentlitteratur.

LÄRARENKÄT RÖRANDE GRAMMATIKUNDERVISNINGEN

Mitt namn är Therése Andersson och jag är väldigt tacksam om ni skulle vilja ta Er tid och svara på dessa frågor.

Syftet med denna undersökning är bl a att undersöka hur viktig svenskgrammatikundervisningen är på mellanstadiet och hur man definierar ordet grammatik.

Denna undersökning är från mitten av 1980-talet och genomfördes i Göteborg av Göran Strömqvist. Anledningen till att jag gör den igen är att jag vill se om införandet av Lpo 94 föranlett någon ändrar uppfattning vad avser den svenska grammatikundervisningen i skolan. Enkäterna kommer att användas i mitt examensarbete för grundskolläraryrket.

Frågorna besvaras anonymt.

Valt svarsalternativ ringas in i fråga 1 och 2. Fråga 3 besvaras kortfattat med egna ord. Fråga 4 besvaras genom att ni markerar siffrorna 1-3.

Tack för hjälpen!

1.) I vilken årskurs sker för närvarande huvuddelen av din undervisning?

År 4

År 5

År 6

2.) Hur ofta har du grammatikundervisning med klassen?

flera ggr/vecka

1g/v

varannan v

annat

3.) Hur vill du definiera grammatikundervisningen?

4.) Var vänlig och rangordna de tre svenskmomenten fri skrivning, rättstavning och grammatik. Det som du anser är viktigast sätter du en 1:a vid och det näst viktigaste sätter du en 2:a vid osv.

Fri skrivning _____

Rättstavning _____

Grammatik _____

ELEVENKÄT RÖRANDE GRAMMATIKUNDERVISNINGEN

Mitt namn är Therése Andersson och jag är väldigt tacksam om ni skulle vilja ta Er tid och svara på dessa frågor.

Syftet med denna undersökning är bl a att ta reda på vad ni elever tycker om svenskgrammatik och vad ni anser att grammatik är.

Enkäterna kommer att användas i mitt examensarbetet för grundskolläroprogrammet.

Frågorna besvaras anonymt.

Tack för hjälpen!

Ringa in ditt svar

1.) Vilken klass går du i?

År 4

År 5

År 6

2.) Är det intressant med grammatik?

Ja

Nej

Vet ej

3.) Är det viktigt med grammatik?

Ja

Nej

Vet ej

Skriv kortfattat med egna ord

4.) Vad är grammatik för dig?

5.) Vad är språk för något?

**Ringa in ditt svar och svara kortfattat med egna ord på
följfrågan/följfrågorna**

6.) Kan du tänka dig en situation, då du kan säga så här

”Den raka spiken är krokig.”?

Ja

Kommentera

Nej

Kommentera

7.) Kan du tänka dig en situation då du kan säga så här

”En blått boll som såg rolig ut.”?

Ja

Kommentera

Nej

Kommentera
